

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

“ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ”

(для бакалаврів, спеціалістів)

МАУП

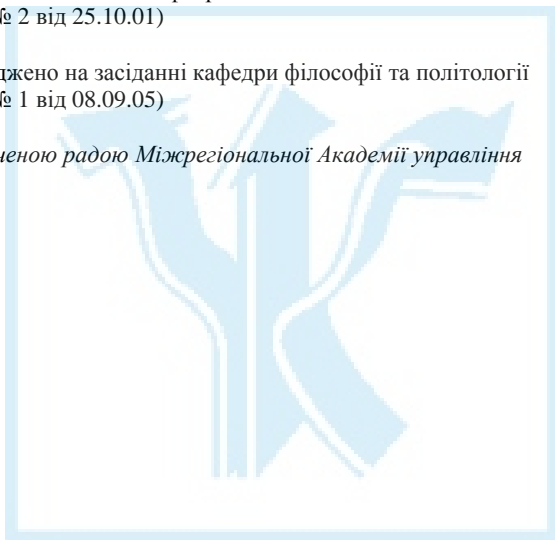
Київ 2005

Підготовлено доктором філософії, професором *А. Ю. Брегедаю*

Затверджено на засіданні кафедри політології
(протокол № 2 від 25.10.01)

Перезатверджено на засіданні кафедри філософії та політології
(протокол № 1 від 08.09.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Брегеда А. Ю. Навчальна програма дисципліни “Етнополітологія” (для бакалаврів, спеціалістів). — К.: МАУП, 2005. — 23 с.

Методична розробка містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Етнополітологія”, плани семінарських занять, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю студентів, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Характерною ознакою сучасного розвитку України є політизація нашого суспільства. Докорінні зміни у соціально-політичному розвитку України зумовлені радикальною економічною реформою, демократизацією, формуванням громадянського суспільства і правової держави. Ці процеси надзвичайно актуалізують соціальну потребу в етнополітичних знаннях, підносячи їх на рівень національних інтересів. За цих умов постають якісно нові вимоги до ролі й місця в суспільстві етнополітичної науки та поширення етнополітичних знань серед широких верств населення.

Мета дисципліни “Етнополітологія” — висвітлити тенденції розвитку етнополітологічних проблем людського життя, з’ясувати закономірності взаємовідносин етнонаціональних спільнот між собою та з державою, ознайомити студентів із шляхами і методами національно-державного будівництва, засадами і принципами демократичної етнонаціональної політики.

Основні завдання курсу:

- сформувати у студентів глибокі об’єктивні знання про місце і роль етнонаціональних спільнот у політичному житті суспільства;
- підвищити етнополітичну культуру студентів;
- підготувати їх до активної участі у національно-державному будівництві і формуванні демократичного правового суспільства.

Методика опанування курсу “Етнополітологія” поєднує вивчення теоретичних аспектів цієї дисципліни з аналізом практично-політичних проблем, етнічних відносин як у світі загалом, так і в умовах сучасного українського поліетнічного суспільства.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ”

— п/п	Назва теми
1	Етнополітологія як наука: об'єкт, предмет і методологічні засади
2	Етнополітичні погляди у Стародавньому світі
3	Становлення етнополітичних ідей в епоху Відродження
4	Формування етнополітичних знань в Англії та Франції в епоху Просвітництва
5	Вплив Американської та Французької революції на розвиток етнополітичних знань
6	Розвиток етнополітичних концепцій у Німеччині у XVIII — на початку XIX ст.
7	Зародження і генеза етнополітичної думки в Україні
8	Сутність та особливості соціально-етнічних відносин у світі
9	Становлення і розвиток теорій націй
10	Зміст етнополітичної політики, її місце та роль у гармонізації етнополітичних відносин
11	Особливості етнополітичної політики в Україні: минуле і сучасність
12	Етнополітичні й етнополітичні конфлікти: характер, причини виникнення та шляхи вирішення
13	Етнополітичні відносини та ідейне життя націй
14	Етнополітика і шляхи формування етнополітичної культури
15	Етнополітичні й етнополітичні процеси в сучасному світі

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ”

Тема 1. Етнополітологія як наука: об’єкт, предмет і методологічні засади

Етнополітологія як наука. Місце і роль етнополітології в системі сучасного суспільствознавства. Співвідношення етнополітології та соціально-гуманітарних наук, зокрема етнографії, етнології, етнодержавознавства, етносоціології, етнопсихології, етномографії, етноконфліктології, етноісторії, етнофілософії, політології та ін.

Об’єкт і предмет етнополітології. Етнополітологія як наука про закономірності етнополітичних процесів і взаємовідносини етнопонаціональних спільнот між собою та з державою; їх місце і роль у політичному житті суспільства.

Основні категорії етнополітології. Основні закономірності етнополітології. Загальні наукові методи і принципи дослідження етнополітології: принципи наукового плюралізму, системний аналіз, структурно-національний аналіз, метод моделювання, метод ретроспективно-порівняльного аналізу тощо.

Спеціальні методи етнополітичних досліджень: етнологічний, етносоціологічний, етнофілософський, етноісторичний, етнотехнологічний, етнокомунікативний, етнекологічний та етнополітологічний.

Основні цілі, завдання та функції етнополітології: теоретико-пізнавальна, методологічна, світоглядна, прогностична, виховна. Значення дисципліни “Етнополітологія” для формування громадянина України, політичної культури та культури міжетнічного та міжнародного спілкування.

Література [16; 27; 33; 34; 39; 43; 55]

Тема 2. Етнополітичні погляди у Стародавньому світі

Передумови зародження етнополітичних думок. Формування етнополітичних поглядів у Стародавній Греції та Римі. Платон та Аристотель про створення держав за етнічним принципом. Ідеї світового громадянства у працях грецьких та римських мислителів. Створення перших колоніальних імперій, федерацій та конфедерацій.

Література [3; 4; 16; 33; 34; 51; 67]

Тема 3. Становлення етнополітичних ідей в епоху Відродження

Перехід людства від “суто етнічного” існування до індустріального суспільства та національного існування. Етнополітичні погляди Н. Макіавеллі у творі “Князь”. Думки Н. Макіавеллі про незалежність і об’єднання роздробленої Італії. Етнополітичні ідеї Ж. Бодена. Обґрунтування Ж. Боденом у книзі “Шість книг про республіку” ідеї народного суверенітету. Започаткування Ж. Боденом основ етнопсихології та етнографії.

Література [10; 16; 33; 34; 40]

Тема 4. Формування етнополітичних знань в Англії та Франції в епоху Просвітництва

Розробка етнополітичних ідей Ф. Беконом. Міркування Т. Гоббса про народ, народний суверенітет, національну державу, причину занепаду та розпаду держав (“Левіафан”). Внесок Ш. Монтеск’є: міркування щодо існування і дій законів та закономірностей суспільного розвитку, розробки концепції “духу нації”, започаткування теорії геополітики та “європейської ідеї” (“Дух законів”).

Проголошення Ж. Ж. Руссо ідеї свободи і рівності людини і народів, концепції народного суверенітету (“Міркування про походження і засади нерівності між людьми”).

Література [7; 16; 22; 33; 34; 38; 47; 59]

Тема 5. Вплив Американської та Французької революції на розвиток етнополітичних знань

Вплив Американської революції на становлення етнополітичних ідей. Обґрунтування Дж. Отісом теорії прав колоніальних народів. Б. Франклін про “концепцію обмеженого національного суверенітету”. Ідеї С. Адамса про “створення незалежної держави, американської республіки”. Концепція Т. Пейна про негайне відокремлення англійських колоній від Британії і створення незалежної держави. Т. Джеферсон як автор проекту “декларації незалежності США”.

Вплив Великої Французької революції на розвиток етнополітичних думки. “Декларація прав людини і громадянина” Французької революції (1789 р.). Тогочасний досвід Франції у національно-державному

будівництві: проголошення Франції з поліетнічним населенням єдиною і неподільною унітарною державою, визнання нації як найвищої цінності, висунення ідеї, що кожний народ є суверенним і має право на створення власної держави, формування з усього людства “єдиної нації” і створення “всесвітньої республіки”.

Література [15; 16; 26; 33; 34; 50]

Тема 6. Розвиток етнополітичних концепцій у Німеччині у XVIII — на початку XIX ст.

Обґрунтування І. Кантом вчення про місце і роль суперечностей та антагонізмів у суспільно-політичному житті. Актуальність концепції І. Канта про світовий союз незалежних правових держав та “право всесвітнього громадянства”. Етнополітичні ідеї Й. Г. Гердера про належність кожної людини до певної етнічної групи, про культурне самовизначення народів та концепції нації і національної держави. Розробка Г. Гегелем психологічно-історичної теорії нації, концепції історичних і неісторичних народів (націй) та теорії сучасного націоналізму.

Література [16; 21; 32; 33; 34]

Тема 7. Зародження і генеза етнополітичної думки в Україні

Поява етнічних та етнополітичних поглядів в Україні періоду Київської Русі. Ідеї об’єднання князівств, самостійності і незалежності Київської Русі, зміцнення княжої політичної влади (“Слово о полку Ігоревім”). Політико-правові ідеї Київської Русі (“Руська правда” Ярослава Мудрого).

Формування етнічних та етнополітичних ідей періоду козацько-гетьманської держави. Ідеї волі, демократії та незалежної держави у становленні козацького політичного устрою. Проект Конституції П. Орлика та її значення для розвитку української політичної думки XVIII ст.

Кирило-Мефодіївське товариство і проблеми державно-політичного устрою. М. Костомаров про ідею слов’янської республіканської федерації. Т. Г. Шевченко про шляхи національного відродження України.

Автономно-федералістська концепція М. Драгоманова та М. Грушевського. С. Подолинський про федералізм як принцип організації політичного життя в Україні. І. Франко про незалежність України. Пошуки шляхів розв’язання національної проблеми

В. Липинським, В. Винниченком. Політичні концепції радикального націоналізму (Д. Донцов, М. Міхновський). Український “націонал-комунізм”. М. Хвильовий, С. Шумський, М. Скрипник про шляхи розвитку української держави.

Розвиток етнополітичної думки в незалежній Україні. Необхідність інтеграції етнополітичних ідей, нагромаджених зарубіжними та вітчизняними вченими. Проблеми впровадження етнополітичних ідей у навчальний процес і практику політичного життя.

Література [11; 16; 18; 23; 25; 27; 29; 33; 34; 55; 57; 58; 60; 62; 69]

Тема 8. Сутність та особливості соціально-етнічних відносин у світі

Взаємозв'язок етнічного, національного і соціального в суспільстві. Історичні форми існування людства: рід — плем'я — народність (національність) — нація.

Етнічність у вузькому і широкому розумінні. Етнічність: визначення, сутність, характер. Етнос як основна форма існування людства. Сучасні теорії етносу. Теорія етносу Л. М. Гумільова.

Нація як вища норма розвитку етносу. Етноси, нації і класи. Діалектика взаємовідносин між етносами, націями і класами.

Етноси, нації і держава. Національна держава. Багатонаціональна держава. Поліетнічна держава. Моноетнічна держава.

Людство у контексті етнополітичних відносин. Проблеми взаємовідносин етнологічних спільнот і людства.

Поняття інтересів і цінностей. Національні інтереси і цінності. Державні інтереси і цінності. Загальнолюдські інтереси і цінності. Діалектика класових, національних, державних, етнічних та загальнолюдських інтересів і цінностей.

Література [9; 12–14; 16; 18; 24; 33; 34; 41; 48; 49; 54; 62; 70]

Тема 9. Становлення і розвиток теорій нації

Багатозначність визначення терміна “нація”. Сучасні теорії нації. Політична теорія нації (Г. Грацій та ін.): проживання на одній території; спільна мова, література, звичаї; спільне походження та історія; особливий національний характер; спільна релігія; спільні інтереси тощо.

Психологічна теорія нації (О. Бауер): культурна спільнота з національним характером; спільною національною психологією;

національною солідарністю; національною волею; національною свідомістю тощо.

Культурологічна теорія нації. Марксистське трактування сутності нації. Історико-економічна теорія нації К. Каутського: продукт суспільного розвитку; один з наймогутніших факторів суспільного прогресу. Нація — група людей, що розмовляє однією мовою, проживає на одній території та має “міцні повсякденні економічні відносини”. Спотворення історико-економічної теорії націй Й. В. Сталіним.

Етнічна теорія нації (М. Новак, Е. Сміт та ін.): нація — велика політизована етнічна група, яка характеризується спільною культурою та спільним уявним походженням.

Література [6; 9; 11–13; 16; 24; 33; 34; 49; 56; 61; 70]

Тема 10. Зміст етнонаціональної політики, її місце та роль у гармонізації етнонаціональних відносин

Етнонаціональна політика як свідома, цілеспрямована діяльність держави, політичних партій, громадських організацій і рухів щодо регулювання й розвитку етнонаціональних відносин.

Типи і види етнонаціональної політики. Критерії типологізації етнонаціональної політики. Асиміляційна політика: зміст і спрямованість. Політика “плавильного котла”. Політика “злиття націй”. Сутність і характер плюралістичної етнонаціональної політики. Політика багатокультурності. Політика етнічного плюралізму.

Нація та держава. Національний суверенітет. Форми та сутність національно-державних утворень та об’єднань: унітарна держава, федерація, конфедерація, співдружність, співтовариство. Їх основні риси та відмінності. Сучасний світовий процес федералізації і майбутній устрій України. Проблеми вибору форми територіально-адміністративного устрою України, співпраця з іншими державами.

Культурно-національна автономія: теорія і практика. Проблеми громадянства (набуття громадянства, відсутність громадянства, подвійне громадянство).

Література [16; 33; 34; 39; 43; 48; 54]

Тема 11. Особливості етнонаціональної політики в Україні: минуле і сучасність

Етнонаціональна політика царизму в Україні: “внутрішній колоніалізм”, посилення денационалізації, насильницька русифікація та її наслідки.

Етнонаціональна політика в Українській Народній Республіці: процес етнополітичного відродження, зародження демократичної етнонаціональної політики в Універсалах Центральної Ради, впровадження політики культурно-національної автономії для етнонаціональних груп.

Етнонаціональна політика в колишній Радянській Україні: суперечливий характер етнонаціональної політики 20-х років, здійснення процесу українізації та його наслідки. Антинародна, антинаціональна політика 30-х — першої половини 80-х років.

Етнополітична реальність сучасної України. Національне відродження як втілення в життя української національної ідеї. Конституція України про консолідацію та розвиток української нації, забезпечення етнічної, культурної, мовної та релігійної самостійності національних меншин України.

Література [1; 2; 16; 18; 23; 25; 27; 29; 33; 34; 55; 57; 58; 60]

Тема 12. Етнонаціональні та етнополітичні конфлікти: характер, причини виникнення та шляхи вирішення

Поняття конфлікту. Конфлікт як стадія в розвитку суперечностей. Політичні інтереси та суперечності як передумова виникнення конфліктів. Складність суспільного життя і різноманітність конфліктів. Роль конфліктів у суспільно-політичному житті.

Виникнення і розвиток теорій етнонаціональних конфліктів. Етноконфліктологія як наука про закономірності виникнення, розвитку і вирішення конфліктів. Типологія конфліктів. Внутрішньо-етнічні конфлікти. Міжетнічні конфлікти. Етнорегіональні конфлікти. Внутрішньонаціональні конфлікти. Міжнаціональні конфлікти.

Загальні та особливі причини виникнення етнонаціональних та етнополітичних конфліктів. Історичні коріння і етнотериторіальні передумови. Соціально-економічні фактори. Політико-ідеологічні причини. Культурно-психологічні умови.

Конфлікт — історично перехідне явище у суспільному житті. Проблеми прогнозування та моделювання етнонаціональних та етнополітичних конфліктів. Контроль над конфліктами. Стратегія управління конфліктами.

Стадії конфліктів. Механізми і методи врегулювання етнонаціональних та етнополітичних конфліктів. Основні методи врегулювання конфліктів: консенсус, уникнення конфліктів, відкладення конфлікту, посередництво, арбітраж, переговори.

Етнополітична стабільність як один з основних чинників досягнення національної і соціально-політичної злагоди у сучасному українському суспільстві.

Література [16; 28; 29; 33; 34; 39; 40; 45; 55]

Тема 13. Етнонаціональні відносини та ідейне життя нації

Національна свідомість як сукупність соціальних, економічних, політичних, моральних, релігійних поглядів, які відображають особливості життєдіяльності націй і народностей.

Національна самосвідомість як сукупність поглядів і знань, які відображають уявлення членів національно-етнічної спільноти. Національна свідомість і самосвідомість та їх співвідношення із загальнолюдською культурою і цінностями.

Історія виникнення і розвитку націоналізму. Загальні і специфічні причини піднесення націоналізму. Сутність і характер націоналізму. Марксистсько-ленінські погляди на націоналізм.

Націоналізм у демократичному, тоталітарному і посттоталітарному суспільстві: порівняльний аналіз. Типи націоналізму: демократичний, ліберальний, інтегральний та ін. Види націоналізму: політичний, економічний, лінгвістичний, етнічний та ін.

Націоналізм і патріотизм. Націоналізм і демократія. Націоналізм і шовінізм. Націоналізм і фашизм. Націоналізм і комунізм. Націоналізм і інтернаціоналізм. Націоналізм і космополітизм. Націоналізм і етніцизм. Проблеми запобігання перетворенню націоналізму і етніцизму у шовінізм та встановленню етнонаціоналістичної диктатури.

Поняття національної ідеї. Загальне і особливе в національній ідеї. Роль національної ідеї в розвитку людської цивілізації та окремих націй. Розвиток національної ідеї в політичному житті України.

Література [12; 16; 18; 23; 25; 33–35; 37; 49; 52; 54; 55; 60; 71]

Тема 14. Етнополітика і шляхи формування етнополітичної культури

Поняття етнополітичної культури. Складові етнополітичної культури: політична культура, етнічна культура, національна культура, культура міжетнічного та міжнаціонального спілкування. Проблеми їх формування та розвитку.

Проблеми політичного виховання. Поняття етнічного і національного виховання. Теорія і методологія національного виховання. Сутність і шляхи реалізації національного виховання.

Зміст, характер та функції етнополітичної культури. Внутрішня структура та характерні ознаки високої етнополітичної культури. Рівень етнополітичної культури та критерії його визначення. Загальнолюдська цінність етнополітичної культури.

Детермінованість етнополітичної культури.

Шляхи, методи і засоби формування етнополітичної культури. Методи і засоби її підвищення. Стан етнополітичної культури в Україні та проблеми її формування.

Культура міжнаціонального спілкування — найважливіша умова гармонізації міжетнічних відносин та гуманізації міжнародних відносин.

Література [1; 16; 18; 23; 27; 33; 34; 54; 55; 57; 60]

Тема 15. Етнонаціональні й етнополітичні процеси в сучасному світі

Основні тенденції етнонаціональних та етнополітичних процесів у сучасному світі. Етнічний ренесанс. Розвиток концепцій етнічного ренесансу. Сутність і характер етнічного ренесансу. Етнічне відродження і процес запізнаної модернізації.

Процес політизації етнічностей. Причини, зміст і характер процесу політизації етнічностей. Етнічність як політичний фактор, легітимізатор та делегітимізатор режимів і урядів. Наслідки процесу політизації етнічностей.

Сучасні дезінтеграційні процеси. Сутність, причини і характер дезінтеграційних процесів у Східній Європі. Процес суверенізації народів і виникнення нових суверенних держав. Складний і суперечливий характер розвитку політичної діяльності етнічних та національних меншин. Проблеми збереження національної єдності і територіальної цілісності України.

Сучасні інтеграційні процеси. Передумови, причини і наслідки зростання інтеграційних тенденцій у Західній Європі. Єдиний Європейський будинок: досягнення і перешкоди. Перспективи інтеграції у Східній Європі. Проблеми входження України до Європейського співтовариства.

Література [5; 8; 14; 16; 19; 28; 33; 34; 36; 53; 63; 66]

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Етнополітологія як наука: об'єкт, предмет, методологічні засади

1. Об'єкт, предмет та категорії етнополітології.
2. Загальні наукові методи та спеціальні методи етнополітологічних досліджень.
3. Основні цілі, завдання та функції етнополітології.

Література [16; 27; 33; 34; 39; 43; 55]

Тема 2. Етнополітичні погляди у Стародавньому світі

1. Передумови зародження етнополітичних думок.
2. Платон та Аристотель про створення держав за етнічним принципом.
3. Створення перших колоніальних імперій.

Література [3; 4; 16; 33; 34; 51; 67]

Тема 3. Становлення етнополітичних ідей в епоху Відродження

1. Етнополітичні ідеї при переході до індустріального суспільства.
2. Етнополітичні погляди Н. Макіавеллі.
3. Етнополітичні ідеї Ж. Бодена.

Література [10; 16; 33; 34; 40]

Тема 4. Формування етнополітичних знань в Англії та Франції в епоху Просвітництва

1. Розробка етнополітичних ідей Ф. Беконом та Т. Гоббсом.
2. Етнополітичні концепції Ш. Монтеск'є та Ж. Ж. Руссо.

Література [7; 16; 22; 33; 34; 38; 47; 59]

Тема 5. Вплив Американської та Французької революції на розвиток етнополітичних знань

1. Етнополітичні ідеї американських дослідників: Дж. Отіса, Б. Франкліна, Т. Пейна та Т. Джеферсона.
2. “Декларація прав людини і громадянина” Французької революції (1789 р.).

Література [15; 16; 26; 33; 34; 50]

Тема 6. Розвиток етнополітичних концепцій у Німеччині у XVIII — на початку XIX ст.

1. Етнополітичні концепції І. Канта про світовий союз незалежних правових держав.
2. Етнополітичні ідеї Й. Г. Гердера.
3. Розробка Г. Гегелем психологічно-історичної теорії нації.
Література [16; 21; 32; 33; 34]

Тема 7. Зародження і генеза етнополітичної думки в Україні

1. Етнополітичні ідеї в Україні з прадавніх часів до XIX ст.
2. Автономно-федералістська концепція М. Драгоманова та М. Грушевського.
3. Політичні концепції радикального націоналізму (Д. Донців, М. Міхновський).
4. Розвиток етнополітичної думки в незалежній Україні.
Література [11; 16; 18; 23; 25; 27; 29; 33; 34; 55; 57; 58; 60; 62; 69]

Тема 8. Сутність та особливості соціально-етнічних відносин у світі

1. Історичні форми існування людства: рід — плем'я — народ-ність (національність) — нація.
2. Нація як вища форма розвитку етносу. Нація і класи. Нація і держави.
3. Проблеми взаємовідносин етнонаціональних спільнот і людства.
Література [9; 12–14; 16; 18; 24; 33; 34; 41; 48; 49; 54; 62; 70]

Тема 9. Становлення і розвиток теорій націй

1. Політична теорія нації (Г. Грацій та ін).
2. Психологічна теорія нації (О. Бауер).
3. Культурологічна теорія нації (К. Реннер).
4. Історико-економічна теорія нації.
5. Етнічна теорія нації (М. Новак, Е. Сміт).
Література [6; 9; 11–13; 16; 24; 33; 34; 49; 56; 61; 70]

Тема 10. Зміст етнонаціональної політики, її місце та роль у гармонізації етнонаціональних відносин

1. Зміст етнонаціональної політики, її типи і види.

2. Форми та сутність національно-державних утворень та об'єднань.
3. Сучасний світовий процес федералізації і майбутній устрій України.

Література [16; 33; 34; 39; 43; 48; 54]

Тема 11. Особливості етнонаціональної політики в Україні: минуле і сучасність

1. Етнонаціональна політика царизму в Україні.
2. Процес етнополітичного відродження в Українській Народній Республіці.
3. Етнонаціональна політика в колишній Радянській Україні.
4. Етнополітичні реалії сучасної України.

Література [1; 2; 16; 18; 23; 25; 27; 29; 33; 34; 55; 57; 58; 60]

Тема 12. Етнонаціональні та етнополітичні конфлікти: характер, причини виникнення та шляхи вирішення

1. Поняття конфлікту. Типологія конфліктів. Внутрішньоетнічні конфлікти, міжетнічні конфлікти, міжнаціональні конфлікти.
2. Загальні та особливі причини виникнення етнонаціональних та етнополітичних конфліктів.
3. Механізм та методи врегулювання етнополітичних та етнонаціональних конфліктів.

Література [16; 28; 29; 33; 34; 39; 40; 45; 55]

Тема 13. Етнонаціональні відносини та ідейне життя нації

1. Національна свідомість і самосвідомість, їх співвідношення із загальнолюдською культурою і цінностями.
2. Сутність і характер націоналізму. Націоналізм, шовінізм, патріотизм, інтернаціоналізм.
3. Зміст і характер українського націоналізму.
4. Поняття національної ідеї. Розвиток національної ідеї в політичному житті України.

Література [12; 16; 18; 23; 25; 33–35; 37; 49; 52; 54; 55; 60; 71]

Тема 14. Етнополітика і шляхи формування етнополітичної культури

1. Поняття етнополітичної культури, її основні складові.
2. Проблеми етнічного і національного виховання.

3. Шляхи, методи і засоби формування етнополітичної культури.
Література [1; 16; 18; 23; 27; 33; 34; 54; 55; 57; 60]

Тема 15. Етнонаціональні й етнополітичні процеси в сучасному світі

1. Етнічний ренесанс та процес політизації етнічностей.
2. Сучасні дезінтеграційні процеси. Причини і характер дезінтеграційних процесів у Східній Європі.
3. Сучасні інтеграційні процеси. Передумови, причини і наслідки зростання інтеграційних тенденцій у Західній Європі.
Література [5; 8; 14; 16; 19; 28; 33; 34; 36; 53; 63; 66]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Етнополітологія як наука, її відмінність від інших суспільних наук.
2. Вплив етнополітології як науки на розвиток суспільства.
3. Порівняльний аналіз критичного та догматичного етнополітологічного мислення.
4. Значення розвитку етнополітології як науки в житті суспільства.
5. Необхідність вивчення етнополітології як науки у вузах України.
6. Основні категорії етнополітології як науки.
7. Спеціальні методи етнополітологічних досліджень.
8. Основні цілі, завдання та функції етнополітології.
9. Етнополітичні погляди у Стародавньому світі.
10. Становлення етнополітичних ідей в епоху Відродження.
11. Формування етнополітологічних знань в Англії та Франції в епоху Просвітництва.
12. Вплив Американської революції на розвиток етнополітичних знань.
13. Вплив Французької революції на формування етнополітичних ідей.
14. Розвиток етнополітичних концепцій у Німеччині у XVIII — на початку XIX ст.
15. Зародження і генеза етнополітичної думки в Україні.
16. Формування етнічних та етнополітичних ідей періоду козацько-гетьманської держави.
17. Кирило-Мефодіївське товариство і проблеми державно-політичного устрою.
18. Автономно-федералістська концепція М. Драгоманова та М. Грушевського.
19. Політичні концепції радикального націоналізму (Д. Донців, М. Міхновський).

20. Розвиток етнополітичної думки в незалежній Україні.
21. Сутність та особливості соціально-етнічних відносин у світі.
22. Становлення і розвиток теорій націй.
23. Зміст етнонаціональної політики, її місце та роль у гармонізації етнонаціональних відносин.
24. Особливості етнонаціональної політики в Україні: минуле й сучасність.
25. Етнонаціональна політика в Українській Народній Республіці.
26. Етнополітична реальність сучасної України.
27. Етнонаціональні та етнополітичні конфлікти: характер, причини виникнення та шляхи вирішення.
28. Етнонаціональні відносини та ідейне життя націй.
29. Етнополітика і шляхи формування етнополітичної культури.
30. Етнонаціональні й етнополітичні процеси у сучасному світі.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Об'єкт, предмет та категорії етнополітології.
2. Загальні наукові методи та спеціальні методи етнополітологічних досліджень.
3. Основні цілі, завдання та функції етнополітології.
4. Передумови зародження етнополітичних думок.
5. Платон та Аристотель про створення держав за етнічним принципом.
6. Створення перших колоніальних імперій, федерацій та конфедерацій.
7. Етнополітичні ідеї при переході до індустріального суспільства.
8. Етнополітичні погляди Н. Макіавеллі.
9. Етнополітичні ідеї Ж. Бодена.
10. Розробка етнополітичних ідей Ф. Беконом та Т. Гоббсом.
11. Етнополітичні концепції Ш. Монтеск'є та Ж. Ж. Руссо.
12. Етнополітичні ідеї американських дослідників: Дж. Отіса, Б. Франкліна, Т. Пейна та Т. Джеферсона.
13. “Декларація прав людини і громадянина” Французької революції (1789 р.).
14. Етнополітична концепція І. Канта про світовий союз незалежних правових держав.
15. Етнополітичні ідеї Й. Г. Гердера.
16. Розробка Г. Гегелем психологічно-історичної теорії нації.

17. Поява етнічних та етнополітичних поглядів в Україні періоду Київської Русі.
18. Формування етнічних та етнополітичних ідей періоду козацько-гетьманської держави.
19. Кирило-Мефодіївське товариство і проблеми державно-політичного устрою.
20. Автономно-федералістська концепція М. Драгоманова та М. Грушевського.
21. Пошуки шляхів розв'язання національної проблеми В. Липинським та В. Винниченком.
22. Політичні концепції радикального націоналізму Д. Донцова та М. Міхновського.
23. Розвиток етнополітичної думки в незалежній Україні.
24. Історичні форми існування людства: рід — плем'я — народність (національність) — нація.
25. Нація як вища форма розвитку етносу.
26. Діалектика взаємовідносин між етносом, націями і класами.
27. Етноси, нації і держава. Національна держава. Багатонаціональна держава.
28. Проблеми взаємовідносин етнопонаціональних спільнот і людства.
29. Політична теорія нації (Г. Грацій та ін.).
30. Психологічна теорія нації (О. Бауер та ін.).
31. Культурологічна теорія нації (К. Реннер та ін.).
32. Історико-економічна теорія нації.
33. Етнічна теорія нації (М. Новак, Е. Сміт).
34. Зміст етнопонаціональної політики, її типи і види.
35. Форми та сутність національно-державних утворень та об'єднань.
36. Сучасний світовий процес федералізації і майбутній устрій України.
37. Етнопонаціональна політика царизму в Україні.
38. Процес етнополітичного відродження в Українській Народній Республіці.
39. Етнопонаціональна політика в колишній Радянській Україні.
40. Етнополітичні реалії сучасної України.
41. Поняття конфлікту. Типологія конфліктів. Внутрішньоетнічні конфлікти, міжетнічні конфлікти, міжнаціональні конфлікти.
42. Загальні та особливі причини виникнення етнопонаціональних та етнополітичних конфліктів.
43. Механізм і методи врегулювання етнополітичних та етнопонаціональних конфліктів.

44. Національна свідомість і самосвідомість, їх співвідношення з загальнолюдською культурою і цінностями.
45. Сутність і характер націоналізму. Націоналізм, шовінізм, патріотизм, інтернаціоналізм.
46. Зміст і характер українського націоналізму.
47. Поняття національної ідеї. Розвиток національної ідеї в політичному житті України.
48. Поняття етнополітичної культури, її основні складові.
49. Проблеми етнічного і національного виховання.
50. Шляхи, методи і засоби формування етнополітичної культури.
51. Етнічний ренесанс та процес політизації етнічностей.
52. Сучасні дезінтеграційні процеси. Причини і характер дезінтеграційних процесів у Східній Європі.
53. Сучасні інтеграційні процеси. Передумови, причини і наслідки зростання інтеграційних тенденцій в Західній Європі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Конституція* України. — К., 1996.
2. *Анопович О.* Українсько-російський договір 1654 р. Міфи і реальність. — К., 1994.
3. *Аристотель.* Политика // Соч.: В 4 т. — М., 1984.
4. *Асмус В.* Платон. — М., 1969.
5. *Балоабаева З. В.* Идеология социального глобализма. Критический анализ доктрин Римского клуба. — К., 1989.
6. *Бауэр О.* Национальный вопрос и социал-демократия. — Петербург, 1909.
7. *Бекон Ф.* Сочинения: В 2 т. — М., 1972.
8. *Бердяев М.* Судьба России. Опыты по психологии войны и национальности. — М., 1990.
9. *Білинський А.* Народ, нація, держава // Віче. — 1994. — № 9.
10. *Боден Ж.* Шесть книг о государстве: В 4 т. — М., 1965.
11. *Бойко Ю.* Шлях нації. — Львів, 1992.
12. *Бочковський О.* Наука про націю та її життя. — Львів, 1939.
13. *Бромлей Ю. В.* Очерки истории этноса. — М., 1983.
14. *Бромлей Ю. В.* Этнические процессы в современном мире. — М., 1987.
15. *Бурстин Д.* Американцы: национальный опыт. — М., 1993.
16. *Варзар І. М.* Політична етнологія як наука. — К., 1994.
17. *Вернадский В. И.* Начало и вечность жизни. — М., 1989.

18. *Винниченко В.* Відродження нації: У 3 ч. — Відень, 1920.
19. *Виттенберг Е., Жарников А.* Этнический ренесанс — парадокс XX века? // Диалог. — 1990. — № 15.
20. *Гаврилишин Б.* Дороговкази на майбутнє. — К., 1993.
21. *Гегель.* Философия истории // Соч. — М., 1977. — Т. 8.
22. *Гоббс Т.* Левиафан // Избр. произв.: В 2 т. — М., 1965.
23. *Грушевський М. С.* Хто такі українці і чого вони хочуть. — К., 1991.
24. *Гумилев Л. Н.* География этноса в исторический период. — М., 1990.
25. *Декларація прав національностей України* // Інформ. бюл. міністерства у справах національностей, міграції та культів. — К., 1995.
26. *Документы Французской Революции* // Родина. — 1989. — № 7.
27. *Етнонаціональний розвиток України. Термін виникнення, персоналії.* — К., 1993.
28. *Этнические процессы в современном мире.* — М., 1978.
29. *Жмир В.* На шляху до себе (етносоціологічна розвідка). — К., 1995.
30. *Загальна Декларація прав людини.* Прийнята ООН 10 грудня 1948 р. — К., 1963.
31. *Заславський В.* Націоналізм і перехід до демократії в посткомуністичних суспільствах // Сучасність. — 1993. — № 2.
32. *Кант І.* К вечному миру // Соч.: В 6 т. — М., 1966.
33. *Картунов О. В.* Вступ до етнополітології. — К., 1999.
34. *Картунов О. В.* Основи етнополітології: Метод. посіб. для самостійної роботи студентів. — К., 1998.
35. *Каутський К.* Национализм и интернационализм. — Петроград, 1918.
36. *Кремень В.* Соборна Україна у цілісному світі // Проблеми соборності України в XX столітті. — К., 1994.
37. *Ленин В. І.* Матеріали к реферату “Национальный вопрос” // Ленинский сборник. XXX.
38. *Лой Дж.* Сочинения: В 3 т. — М., 1988.
39. *Майборода А.* Теория этнополитики в западном обществоведении. — К., 1993.
40. *Майлей Н. Н., Перепелица Г. Н., Фареник С. А.* Феномен военно-политического конфликта в современной этнополитической ситуации. — К., 1995.
41. *Майорчук С. А.* Український етнос: виникнення та історичний розвиток. — К., 1992.
42. *Макиавелли Н.* Государь. — М., 1990.

43. *Мала енциклопедія етнодержавства* / За ред. Ю. І. Римаренка. — К., 1996.
44. *Маркс К., Енгельс Ф.* // Соч. — 2-е изд. — Т. 46. — Ч. 1.
45. *Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри: Енциклопедія* / За ред. Ю. І. Римаренка. — К., 1998.
46. *Моисеев Н.* Человек и ноосфера. — М., 1990.
47. *Монтескье Ш.* О духе законов // Избр. произв. — М., 1955.
48. *Національно-державне будівництво. Концептуальні підходи, сучасна наукова література* / За ред. Ю. І. Римаренка. — К., 1999.
49. *Обушин М. І.* Етнос і нація: проблеми ідентичності. — К., 1998.
50. *Пейн Т.* Здравый смысл // Избр. соч. — М., 1959.
51. *Плутарх.* Сравнительные жизнеописания // Соч.: В 3 т. — М., 1963.
52. *Поздняков Е. А.* Нация. Национализм. Национальные интересы. — М., 1994.
53. *Попнер К.* Открытое общество и его враги: В 2 т. — М., 1992.
54. *Права человека и межнациональные отношения.* — М., 1994.
55. *Рибкало В. А., Обушин М. І., Майборода О. М.* Етнонаціональні процеси в сучасній Україні: досвід, проблеми, перспективи. — К., 1996.
56. *Ренок Э.* Что такое нация? // Соч.: В 12 т. — К., 1902.
57. *Римаренко Ю. І.* Національний розвій України. — К., 1995.
58. *Рудницький С.* Чому ми хочемо самостійної України? — Львів, 1994.
59. *Руссо Ж. Ж.* Рассуждения о происхождении и основаниях неравенства между людьми: Антология мировой философии. — М., 1965.
60. *Ситник П. К.* Гуманістичні засади консолідації українського суспільства. — К., 1996.
61. *Сміт Е.* Національна ідентичність. — К., 1994.
62. *Смолій В. А., Гурій О. І.* Як і чому почала формуватися українська нація. — К., 1991.
63. *Сталин И.* Марксизм и национальный вопрос // Соч. — Т. 2.
64. *Старосольський В.* Теорія нації. — К., 1991.
65. *Тейор де Шорден П.* Феномен человека. — М., 1965.
66. *Тойнби А.* Постыжение истории. — М., 1991.
67. *Фукидид.* История. — Л., 1981.
68. *Фукуяма Ф.* Кінець історії // Генеза. — 1992. — № 3.
69. *Шилляр Л. Е.* Українці: етногенез, етнос, етнімія // Генеза. — 1994. — № 2.

70. *Широкогоров С. М.* Этнос: исследование основных принципов изменения этнических и этнографических явлений. — Шанхай, 1923.
71. *Шпрингер Р.* Государство и нация. — Одесса, 1909.
- 72.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Етнополітологія”	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Етнополітологія”	5
Плани семінарських занять	13
Теми контрольних робіт	16
Питання для самоконтролю студентів	17
Список рекомендованої літератури	19

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерна верстка

Н. В. Медведєва
Л. М. Гримальська
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-961

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП